

POSTANOWIENIE

Dnia 19 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka

w sprawie z odwołania A. H. i H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w B. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Gdańsku o ubezpieczenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 19 kwietnia 2023 r.,
skargi kasacyjnej odwołującej się spółki od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 17 marca 2022 r., sygn. akt III AUa 1196/20,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w B. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Gdańsku kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Gdańsku wyrokiem z dnia 17 marca 2022 r. w sprawie z odwołania A. H. i H. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w B. (dalej: płatnik składek) od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Gdańsku w przedmiocie podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym, oddalił apelację ubezpieczonej i płatnika składek od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 26 maja 2020 r., którym oddalono odwołania od decyzji ZUS z dnia 6 czerwca 2019 r., którą stwierdzono, że A. H. jako pracownik u płatnika składek H.

Sp. z o.o. nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu i wypadkowemu od 7 stycznia 2019 r.

Powyższy wyrok został przez płatnika składek H. Sp. z o.o. z siedzibą w B. zaskarżony skargą kasacyjną w całości.

Podstawę skargi kasacyjnej stanowią zarzuty naruszenia prawa procesowego, które miały istotny wpływ na wynik sprawy: 1) art. 382 k.p.c., przez nieprzeprowadzenie przez Sąd drugiej instancji pełnego wymaganego okolicznościami sprawy postępowania dowodowego wynikające przede wszystkim z przyjęcia za własne wszystkich ustaleń Sądu pierwszej instancji, w sytuacji gdy wyrokowi tego sądu zarzucono szereg naruszeń postępowania cywilnego i sprzeczność ustaleń z treścią materiału dowodowego; 2) art. 327¹ § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., przez niewyjaśnienie w zaskarżonym wyroku, które konkretnie dowody Sąd drugiej instancji wziął za podstawę twierdzenia, że ZUS wykazał pozorność spornej umowy o pracę, czyli udowodnił, że obie strony umowy miały świadomość i zamiar niewywoływania skutków prawnych określonych w składanych oświadczeniach woli podczas zawierania umowy o pracę; 3) art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c., przez: a) nieprzeprowadzenie ponownej oceny materiału dowodowego i zasadności rozstrzygnięcia pod względem wszystkich zarzutów stawianych w apelacji i w konsekwencji przyjęcie za Sądem pierwszej instancji, że A. H. nie podlega ubezpieczeniom społecznym w związku ze stosunkiem pracy, przez co nastąpił brak rozpoznania sprawy co do jej istoty; b) dokonanie oceny materiału dowodowego z przekroczeniem granic swobodnej jego oceny polegające w szczególności na odmowie wiarygodności zeznań świadków i większości dokumentów prywatnych zgromadzonych w aktach sprawy; 4) art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 228 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. oraz art. 378 § 1 k.p.c. i art. 382 k.p.c., polegające na przejęciu przez Sąd drugiej instancji za własne ustaleń faktycznych Sądu Okręgowego w Gdańsku bez jakichkolwiek merytorycznych rozważań w tej kwestii, w sytuacji gdy zarzuty apelacji obejmowały przede wszystkim sprzeczność ustaleń Sądu pierwszej instancji ze zgromadzonym materiałem dowodowym (tj. art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 232 k.p.c.), co skutkowało tym, że zarzuty apelacyjne w ten sposób nie zostały rozpoznane; 5) art. 382 k.p.c. oraz art. 316 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. wskutek wydania wyroku z

pominięciem oceny części zebranego materiału dowodowego; 6) art. 6 k.c. w zw. z art. 232 k.p.c., przez: a) niezasadne przerzucenie ciężaru dowodu na ubezpieczoną oraz płatnika składek; b) niezasadne przyjęcie, że to rolą ubezpieczonej i płatnika składek było udowodnienie, że mieli zamiar realizowania uprzednio zawartej umowy o pracę (tj. że umowa ta nie była pozorna); c) uznanie, że ZUS wykazał, iż obie strony umowy o pracę miały świadomość i zamiar niewywoływania skutków prawnych określonych w składanych oświadczeniach woli; 7) art. 385 k.p.c., przez jego zastosowanie i oddalenie apelacji płatnika składek choć nie było do tego podstaw. Skarżący podniósł też zarzut naruszenia przepisów prawa materialnego: 1) art. 83 § 1 k.c. w zw. z art. 300 k.p., przez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na: a) błędnej subsumcji i przyjęciu, że umowa o pracę zawarta między ubezpieczoną a płatnikiem składek miała charakter pozorny w sytuacji, gdy postępowanie dowodowe wykazało, że umowa była realizowana a z drugiej strony nie wykazało, aby pracodawca i pracownik działali świadomie dla pozor; b) przyjęcie, że zawarcie umowy o pracę w celu zapewnienia sobie świadczeń z ubezpieczenia społecznego jest pozorne i powoduje nieważność umowy o pracę; c) uznanie za pozorną umowy o pracę zawartej pomiędzy ubezpieczoną a płatnikiem składek, podczas gdy w orzecznictwie powszechnie przyjmuje się pogląd, że podjęcie pracy w celu uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego jest dopuszczalne i nie świadczy o intencji obejścia prawa, czy też o nieważności umowy; 2) art. 33 i art. 65 Konstytucji RP naruszenia gwarancji równego traktowania kobiet i mężczyzn oraz wolności wyboru miejsca pracy i wykonywania zawodu, przejawiający się przede wszystkim przyjęciem przez Sądy obu instancji, że zawarcie umowy o pracę z kobietą w ciąży determinuje fakt zawarcia jej dla pozor oraz kwestionowaniem przez te sądy możliwości zatrudnienia w przedsiębiorstwie o strukturze rodzinnej; 3) art. 22 § 1 k.p., przez przyjęcie, że stosunek prawny łączący ubezpieczoną oraz H. Sp. z o.o. z siedzibą w Barniewicach nie odpowiadał cechom warunkującym uznanie go za stosunek pracy.

Skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu sądowi oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz płatnika zwrotu kosztów zastępstwa prawnego, w postępowaniu przed Sądem Najwyższym, według norm przepisanych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej. W ocenie skarżącego oczywista zasadność skargi wynika z tego, że Sąd Apelacyjny dopuścił się szeregu naruszeń przepisów prawa materialnego oraz procedury cywilnej. Postępowanie dowodowe prowadzone było w sprzeczności, w szczególności z normami postępowania cywilnego i spowodowało, że Sąd drugiej instancji oparł orzeczenie na okolicznościach faktycznych, które nie mają oparcia w zebranych w sprawie dowodach. Sąd ten, mimo zarzutów apelacji, przyjął za własne wszystkie ustalenia Sądu pierwszej instancji, w sytuacji, gdy wyrokowi tego sądu zarzucono szereg naruszeń postępowania cywilnego i sprzeczność ustaleń z treścią materiału dowodowego. Istotne są również zdaniem skarżącego dostrzeżone w ramach skargi kasacyjnej naruszenia prawa materialnego. Sąd drugiej instancji dokonał bowiem błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania art. 83 § 1 k.c., które doprowadziło do przyjęcia że zawarcie umowy o pracę w celu zapewnienia sobie świadczeń z ubezpieczenia społecznego jest pozorne i powoduje nieważność umowy o pracę. Sąd drugiej instancji uznał ponadto, że umowa o pracę zawarta między ubezpieczoną a płatnikiem składek miała charakter pozornych w sytuacji, gdy postępowanie dowodowe wykazało, że umowa była realizowana a z drugiej strony nie wykazało, aby pracodawca i pracownik działali świadomie dla pozorów.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna służy realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości. Funkcje postępowania kasacyjnego powodują, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania oraz jego uzasadnienie powinny koncentrować się na wykazaniu, iż w konkretnej sprawie zachodzą okoliczności przemawiające za interwencją Sądu Najwyższego. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. i tylko w przypadku przekonania Sądu Najwyższego przez skarżącego, za

pomocą juretrycznej argumentacji, że zachodzi publicznoprawna potrzeba rozstrzygnięcia sformułowanego w skardze zagadnienia prawnego przy jej merytorycznym rozpoznawaniu.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Sąd Najwyższy jednolicie przyjmuje, że odwołanie się do przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga nie tylko powołania się na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, iż przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że skarżący musi wskazać, w czym - w jego ocenie - wyraża się „oczywistość” zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest uzasadniona w sposób oczywisty. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Skarżący powinien więc w wywodzie prawnym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającą na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006 nr 4 poz. 75; z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 9 marca 2012 r., I UK 370/11, LEX nr 1215126; z dnia 1 stycznia 2012 r., I PK 104/11, LEX nr 1215774). Ponadto przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej rozumie się sytuację, w której zaskarżone orzeczenie sądu drugiej instancji w sposób ewidentny narusza konkretne przepisy prawa. Zatem we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak i w jego uzasadnieniu, niezbędne jest powołanie konkretnych przepisów prawa, z którymi wyrok sądu drugiej instancji jest w oczywisty sposób sprzeczny (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2012 r., I UK 414/12, LEX nr 1675171). Jednak o tym, że skarga jest oczywiście uzasadniona nie może decydować argumentacja zawarta w uzasadnieniu jej podstaw (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2008 r., II PK 347/07, LEX nr 465860). Z tego

względu przyjmuje się, że nie spełnia tych wymagań odwołanie się do podstaw kasacyjnych i opatrzenie zawartego tam zarzutu dodatkowo określeniem „rażącego”, „ewidentnego”, „kwalifikowanego” lub „oczywistego”, jeżeli nie zostanie wykazane, w czym przejawia się oczywistość wydania wadliwego orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 5 lutego 2014 r., III PK 86/13, LEX nr 1644571; z dnia 20 sierpnia 2014 r., II CSK 77/14, LEX nr 1511117; z dnia 11 kwietnia 2018 r., III UK 98/17, LEX nr 2497587).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zawarty w skardze kasacyjnej nie spełnia warunków właściwych dla powołanej przez skarżącego przesłanki przedsądu. Skarżący w odniesieniu do naruszenia przepisów postępowania nie powołuje przepisu, którego naruszenie miałoby postać naruszenia kwalifikowanego, widocznego na „pierwszy rzut oka”. Nie jest też wystarczające zastąpienie wyводу prawnego w uzasadnieniu wniosku samym tylko stwierdzeniem, że zdaniem skarżącego zaskarżone orzeczenie zostało wydane w wyniku niewłaściwego zastosowania prawa. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w jej podstawach lub ich uzasadnieniu pozostałych elementów kreatywnych skargi ani tym bardziej się ich domyślać (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134).

Na marginesie zauważyć zatem można, że w modelu apelacji pełnej obowiązującym w polskim prawie procesy cywilnego przyjęcie ustaleń sądu pierwszej instancji przez sąd odwoławczy za własne jest skutkiem przeanalizowania całego materiału sprawy, na który, wedle art. 382 k.p.c. składają się zarówno ustalenia poczynione przez sąd pierwszej instancji, jak i ustalenia własne sądu odwoławczego - o ile sąd ten przeprowadzał uzupełniające postępowanie dowodowe. Zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. mógłby być uzasadniony, gdyby skarżący wykazał, że w sprawie wystąpiły szczególne okoliczności wymagające ponowienia lub uzupełnienia postępowania dowodowego przed sądem drugiej instancji (np. popełnione zostały uchybienia procesowe przy przeprowadzaniu dowodów, sąd dysponował wyłącznie dowodami osobowymi o niejednoznacznej wartości i wymowie lub został pominięty materiał dowodowy o istotnym znaczeniu). Skarżący musiałby wykazać, że Sąd drugiej instancji nie tylko

bezpodstawnie nie uzupełnił postępowania dowodowego albo pominął zebrany materiał dowodowy, ale także że takie uchybienia mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy.

Ponadto stwierdzić należy, że Sąd Najwyższy, jako sąd prawa, kontroluje prawidłowość stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia. Zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. oraz art. 398¹³ § 2 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalania faktów lub oceny dowodów, a Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Powoływanie się na błąd w przeprowadzonej ocenie dowodów i dokonanych na tej podstawie ustaleniach faktycznych nie może być podstawą skargi kasacyjnej (art. 398³ § 3 k.p.c.), ponieważ ustalenia te są wynikiem swobodnej oceny dowodów dokonywanej przez sąd *meriti*. Sąd Najwyższy, zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c., jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, co oznacza, że w przypadku poddania skargi kasacyjnej merytorycznej ocenie i tak musiałby uwzględnić owe ustalenia faktyczne przy rozpatrywaniu powołanych w skardze zarzutów naruszenia prawa materialnego, którego przepisy stanowiły podstawę prawną rozstrzygnięcia zawartego w zaskarżonym wyroku.

Co do zasady pozorność umowy o pracę podlega ustaleniu przez sądy orzekające jako okoliczność faktyczna i jako taka nie podlega kontroli kasacyjnej (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 6 listopada 1996 r., II UKN 9/96, OSNAPiUS 1997 nr 11, poz. 201; 10 września 1999 r., II UKN 7/99, OSNAPiUS 2000 nr 23, poz. 865; 5 czerwca 2009 r., I UK 21/09, LEX nr 515699; 18 stycznia 2010 r., II UK 149/09, LEX nr 577848 oraz 28 kwietnia 2010 r., II UK 334/09, LEX nr 604221). Skarżący może więc kwestionować jedynie prawidłowość zastosowania kodeksu cywilnego w ustalonych przez sąd okolicznościach faktycznych i kwalifikację tych okoliczności w kategoriach pozorności (por. wyrok Sądu Najwyższego z 2 kwietnia 2014 r., IV CSK 399/13, LEX nr 1477453; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2022 r., III USK 21/22, LEX nr 3509776).

Podleganie pracowniczym ubezpieczeniom społecznym jest uwarunkowane nie tyle zawarciem umowy o pracę, wypłatą wynagrodzenia, przystąpieniem do

ubezpieczenia, zgłoszeniem pracownika do tych ubezpieczeń i opłacaniem składek z tego tytułu, ile legitymowaniem się przez ubezpieczonego statusem pracownika rzeczywiście świadczącego pracę w ramach stosunku pracy. Sąd Najwyższy wielokrotnie zwracał uwagę, że umowa o pracę, która nie wiąże się z rzeczywistym jej wykonywaniem, a zgłoszenie do ubezpieczenia następuje tylko pod pozorem istnienia tytułu ubezpieczenia w postaci stosunku pracy, nie rodzi skutków w sferze prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 17 grudnia 1996 r., II UKN 32/96, OSNAPiUS 1997 nr 15, poz. 275; 16 marca 1999 r., II UKN 512/98, OSNAPiUS 2000 nr 9, poz. 368; 28 lutego 2001 r., II UKN 244/00, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 496; 4 sierpnia 2005 r., II UK 320/04, OSNP 2006 nr 7-8, poz. 122 oraz 26 lipca 2012 r., I UK 27/12, LEX nr 1218584). Zasadnicze znaczenie w procesie sądowego badania, czy dany stosunek prawny jest stosunkiem pracy, ma wobec tego ustalenie faktyczne, czy wykonywana praca rzeczywiście miała cechy wymienione w art. 22 § 1 k.p. W tym celu bada się okoliczności i warunki, w jakich dana osoba wykonywała czynności na rzecz innego podmiotu prawa i dopiero w wyniku tego (poczynienia stosownych ustaleń) rozstrzyga się, czy czynności te świadczone są w warunkach wskazujących na istnienie stosunku pracy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2016 r., II UK 517/15, Gdańskie Studia Prawnicze-Przegląd Orzecznictwa 2017 nr 2, s. 121, z glosą A. Musiały; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 listopada 2021 r., III USKP 82/21, LEX nr 3275201).

Z podstawy faktycznej zaskarżonego wyroku (którą Sąd Najwyższy jest związany na mocy art. 398¹³ § 2 k.p.c.) wynika, że mimo zawarcia umowy o pracę oraz wypełnienia formalności z tym związanych - strony nie miały zamiaru tej umowy realizować i faktycznie nie miało miejsce świadczenie pracy w reżimie pracowniczym. Do tego wniosku doprowadziły Sąd Apelacyjny okoliczności sprawy, z których nie wynika podporządkowanie pracownicze ubezpieczonej ani osobiste świadczenie pracy przez ubezpieczoną w sposób ciągły, w ramach stosunku pracy.

Skarżący nie wykazał zatem, aby zaskarżone orzeczenie było dotknięte tego rodzaju kwalifikowaną wadą prawną, która mogłaby być uznana za elementarną lub oczywistą, a która by uzasadniała twierdzenie o oczywistej zasadności wniesionej skargi kasacyjnej.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, orzekając o kosztach postępowania kasacyjnego stosownie do art. 98 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

[SOP]

[as]